

KMETY ADRIENN–JUHÁSZ RÉKA IBOLYA

A KASSAI FELSŐOKTATÁS INTÉZMÉNYEINEK
HALLGATÓI 1776–1852
(FELSŐOKTATÁSTÖRTÉNETI KIADVÁNYOK:
ÚJ SOROZAT 16.)
Budapest, 2018, 718 lap

Az MTA ELTE Egyetemtörténeti Kutatócsoport munkatársai kutatásainak eredményeként a Kassai jogakadémia és a szintén a városban működött papi szeminárium hallgatói adattárát adta közre. Nem ez az első jogakadémia, amelynek történeti forrásait a csoport munkatársai feldolgozták, de mind létszámaiban, mind a levéltári források megoszlásában minden kétséget kizárólag egyike lehetett a legtöbb munkát igénylő iskolának.¹

Magát az adattárát a sorozat többi kiadványához hasonlatosan egy annak adatait összegző elemző rész előzi meg. A bevezető első oldalán a szerzők a jogakadémiák létrehozásának vázlatos összefoglalásával ezen intézménytípusok szerepének meghatározása mellett, elkülönítik azok állami és egyházi fenntartású változatait, figyelmet fordítva az egyes intézmények költöztetésére, ezzel mintegy megalapozva a későbbiekben bemutatásra kerülő különféle elemzéseket is. Ehhez kapcsolódva már a bevezető első táblázatában a szerzők a jogakadémiák és joglíceumok kutatócsoport által feltárt hallgatói létszámait – teljes adattal bíró mintaévek alkalmazásával – vizsgálják és az egyes intézmények jelentőségének időszakos változását számadatokkal támasztják alá. Két további táblázat ezen intézmények összehasonlítását már az összes beiratkozás bemutatásával végzi el.

Ez a fajta prezentációja az adatoknak igen hasznos, mivel jól mutatja, hogy az összeített táblázatban létszámadatai szerint 2. helyen álló Kassai Jogakadémia az 1845–47-es időszakra vonatkoztatva a 3. számú táblázatban már csak 5. a tanintézetek sorában. E vizsgálati módszer sikeres, mivel e táblázatok segítségével a kassai jogakadémiát a kötet szerzői – a jelenleg rendelkezésre álló számadatok segítségével – sikeresen, igen szemléletesen helyezik el a többi hasonló intézmény sorában. Nem mulasztják el felhívni a figyelmet a kassai püspöki szeminárium létrehozására és képzésének jogakadémiához kapcsolódó mivoltára sem, mivel annak diákjai teológiai képzésüket megelőzően igen gyakran beiratkoztak a jogakadémia bölcsészeti képzésére is.

¹ VARGA Júlia, *A Kolozsvári Királyi Líceum hallgatósága 1784–1848* (Budapest, 2000); VARGA Júlia, *A Nagyváradi Jogakadémia (1780–1848) és Püspöki Szeminárium (1741–1848) hallgatósága* (Budapest, 2006); M. NOVÁK Veronika, *A Pozsonyi Jogakadémia hallgatósága 1777–1849* (Budapest, 2007); JUHÁSZ Réka Ibolya, *A győri felsőoktatás intézményeinek hallgatói 1719–1852* (Budapest, 2017).

Az adattár forrásai címet viselő alfejezet hivatott összefoglalni az olvasók számára, hogy egy-egy adattár elkészítése milyen sokrétű kutatómunkát és milyen sok eltérő típusú forrás felhasználását igényli. Különösen így van ez egy olyan intézmény esetében, mint a kassai, amelynek anyakönyvei jórészt elpusztultak. Ez utóbbiak pótlására a kutatócsoport munkatársai több közgyűjteményben is gyűjtöttek munkájukhoz hasznos forrásokat. Kutatásuk kiterjedt a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának Helytartótanácsi Levéltára mellett, a pozsonyi Nemzeti Levéltárra, valamint a Kassai Állami Levéltárra. De bővítették a rendelkezésre álló források körét az Országos Széchényi Könyvtárban és a Kassai Városi könyvtárban őrzött nyomtatásban megjelent korabeli források is. A püspöki szeminárium esetében a Kassai Érseki Levéltár mellett, azok a nyomtatott sematizmusok voltak a szerzők segítségére, amelyek 1805 és 1855 közötti időszakra vonatkozóan maradtak fenn. Kiemelendő a felhasznált levéltári források közül annak a több száz keresztlevélnek a felhasználása is, amelyek segítségével sikeresen kiegészültek az egyes diákokra vonatkozó személyiadatok.

Ami a két kassai felsőfokú intézmény történetének teljes feltárását illeti, arra a szerzők jelen kötet keretei között – annak célját és terjedelmét is tekintve – nem vállalkozhattak. Mindazonáltal nagyobb monográfia hiányában, amelyek más hasonló intézmények kapcsán megszülettek, a szerzők a bevezetőben a teljesség igénye nélkül természetesen felhasználják a kassai jogakadémiákról szóló kisebb összefoglaló munkákat.

A vonatkozó szakirodalom áttekintését követően – immár elvonatkoztatva a többi hasonló intézmény számadataitól – további táblázatokkal és elemzésekkel találkozhatunk a kötetben a püspöki szeminárium és a jogakadémia hallgatói létszámára vonatkozóan. Ezek a táblázatok egyrészt bemutatják a diákság megoszlását a két intézmény között, majd stúdiumokra és 10 éves időintervallumokra bontva is elemzik azok arányát. Az összesített táblázatokon túl, a Kassai Jogakadémia hallgatói létszámadatainak értelmezését a 18. és 19. századra vonatkozóan két külön táblázat – bölcsészeti és jogi stúdiumok szerint, évenkénti bontásban – segíti. A számadatok változását a táblázatok kísérő szövegben az országos események és változások fényében elemzik a szerzők.

A sorozat többi kiadványához hasonlóan a kassai felsőfokú intézményekről szóló kötetből sem hiányozhatnak azok a különféle táblázatok és hozzájuk kapcsolódó elemzések, amelyek a diákok származási helyét előbb nagyobb földrajzi egységek, települések és vármegyék szerint vizsgálják. A korábbiakhoz képest e táblázatok letisztult formát mutatnak az által, hogy csakis a megfelelő adatokkal rendelkező diákok megoszlását tüntetik fel különféle szempontok szerint. Igaz ezek esetében is szükségszerűen alkalmaznak bizonyos minimális létszámokat, de ezek is csupán a jobb közérthetőséget szolgálják.

A kötet a továbbiakban az adattár szinte összes elemzésre érdemes adatát táblázatba foglalja és röviden elemzi. A forrásokban szereplő nemzetiségekre vonatkozó bejegyzések mellett, megismerhetjük a Magyar Királyság területén kívülről érkezett diákok nagyobb tartományok szerinti megoszlását, akárcsak Kassa felsőfokú diákságának fele-

kezeti, társadalmi, valamint a szülők foglalkozásszerkezet szerinti megoszlását. A társadalmi tagozódást e kötet esetében is egy megfontolt, az egyes besorolásokat követhető módon csoportosító összegző táblázat segíti. Az e táblázathoz tartozó törzsszövegben a szerzők nem mulasztják el számba venni az adattárjukban fellelhető főnemesi családok felsorolását és a kapott értékek összehasonlítását Győr és Pécs azonos táblázatainak adataival.

Az eddig felsorolt táblázatok mellett, a bevezető talán legérdekesebb részét a hallgatói mobilitásra vonatkozó táblázatok és azok elemzése jelenti. Ezekben az egyes diákok esetében nem csupán gimnáziumi előtanulmányaikról (3421 fő) olvashatunk és láthatunk szemléletes adatokat, de egyúttal – ott, ahol erre vonatkozóan adat van – megismerkedhetünk későbbi hazai (768 fő) és külföldi (37 fő) felsőfokú képzésük helyével. Ezek esetében, még ha csak töredékesek is a szerzők adatai, táblázataik a teljesség igényével, minden erre vonatkozó és az adattárban felellhető adatot közölnek és elemznek következtetéseikkel megrajzolva a kassai intézmények vonzáskörzetét.

A bevezető, elemző rész zárásaként a szerzők nem csupán az akadémia legjelesebb diákjairól és azok későbbi érdemeiről emlékeznek meg, de új elemként jelenik meg a könyvben – a nagyobb összegző munkák hiányában – a Kassai Jogakadémia tanári kara néhány nevesebb alakjának méltatása. A kötetben az adatokat a szerzők kronológiai rendben közlik, ezért az adattárban nincs mód a látogatott fakultáson kívül a diákok intézményenkénti megkülönböztetésére. Ez esetenként nehézséget okozhat a kutatóknak. A kutatást viszont jól segíti a kiadvány részletes hely- és névmutatója, amely pl. a helynevek mai, nem magyar változatát is tartalmazza.

Összegezve a kötet érdemeit, kijelenthetjük, hogy az egykori Magyar Királyság oktatási intézményei közül, legalábbis ami azok hallgatóságát illeti, egy újabb korábban jórészt ismeretlen terület vált a levéltári források és hosszas feldolgozó munka segítségével ismertté. A kassai kötet azon túl, hogy a téma iránt érdeklődők számára részletekbe menően hasznos információkat nyújt, elhelyezi a kassai tanintézeteket a korabeli intézményhálózaton belül, ezzel felkeltve és ráirányítva az érdeklődők figyelmét a többi már elkészült vagy készülõben lévõ adattárra. A kötet minden bizonnyal hasznos kiegészítésként fog szolgálni azoknak, akik a késõbbieken veszik a fáradságot, hogy a jogakadémia történetét részletekbe menõen feldolgozzák. Gazdag adattartalma és több közgyûjtemény anyagát magában egyesítõ mivolta okán az elkészült adattár a mûvelõdéstörténet, az oktatástörténet, a társadalomtörténet szakértõi és a kassai helytörténészek, illetve családfakutatók számára is értékes segédanyagként szolgálhat.

Durovics Alex